

**LÄNSÖVERGRIPANDE
RIKTLINJER FÖR
SPECIALKOST OCH
ANPASSADE MÅLTIDER**

Uppdaterade 2022-06-22

INLEDNING

Skollagen föreskriver att alla elever ska erbjudas näringsriktiga måltider i grundskolan som följer Livsmedelsverkets rekommendationer. I Skolverkets allmänna råd för förskolan står även att förskolan ska servera varierade och näringsriktiga måltider jämnt fördelade över dagen. Idag förekommer många olika önskemål om särskilda dieter och kosten. Det finns olika skäl till behov av specialkost; medicinska, religiösa och etiska. Det är viktigt att de barn och elever som har behov av specialkost av medicinska skäl har fått en korrekt diagnos av medicinsk personal eller att elevhälsans medicinska insatser har gjort bedömning att medicinska skäl föreligger så att rätt livsmedel serveras.

Kommunerna i Värmlands län har tillsammans utformat denna riktlinje för specialkost för att få en likvärdighet och säkerhet i hanteringen av specialkost inom förskolan och skolan.

ARBETSGRUPPP

Riktlinjerna är framtagna av följande arbetsgrupp och förankrade hos berörda verksamheter.

Arbetsgrupp	Titel
Staffan Skogar Ersattes av Helena Löfwenhamn	Barnhälsovårdsöverläkare Barnhälsovårdsöverläkare
Anna Enström	Skolöverläkare Karlstads kommun
Lisbet Engh Ersattes av Kristina Norman	Länssamordnare medicinska elevhälsan i Värmland Samordnare Elevhälsans Medicinska Insats i Värmland
Mirja Augustsson	Verksamhetsutvecklare och dietist Region Värmland
Eva Hamnebo Ersattes av Anna Lavendell	Kostchef Grums kommun Kostchef Hammarö kommun
Heléne Andersson	Kostchef Karlstads kommun
Linnea Olsson	Koststrateg Karlstads kommun

ORDINARIE MÅLTIDSUTBUD

Kommunen erbjuder varierande och näringsriktiga måltider i förskola och skola i enlighet med Livsmedelsverkets nationella riktlinjer.

I skolrestaurangen erbjuds alltid minst en lakto-ovo vegetarisk rätt varje dag som alla elever erbjuds att ta av.

Vid behov av låglaktoskost krävs inget läkarintyg. Laktosintolerans är mycket ovanligt hos yngre barn. Enzymet laktas som spjälkar laktos vid matsmältningen minskar först i tonåren i vissa befolkningsgrupper. Vid laktosintolerans tolereras en viss mängd laktos. De allra flesta tål ett intag av 5 gram laktos/dag, vilket motsvarar cirka 1 dl mjölk. Vid måltider med till exempel pannkakor, lasagne och risgrynsgröt kan barnet efter anmälan till köket om laktosreducerad kost erbjudas ett låglaktosalternativ. Vid planering av måltider kan rekommendationen om max 2 gram laktos per portion, dryck ej inräknat, användas.

Laktosfri mjölk erbjuds varje dag och måltiderna är planerade för att vara tillräckligt näringsrika utan mjölk som måltidsdryck.

Vi erbjuder vegetarisk kost alternativt kost fri från fläskkött och/eller blodprotein. Halal och kosher erbjuds inte, istället rekommenderas vegetarisk kost. Med vegetarisk kost avses lakto-ovo vegetarisk kost, det vill säga kan innehålla mjölk och ägg.

ANPASSADE MÅLTIDER

Vissa barn har behov av anpassad måltid (till exempel på grund av neuropsykiatrisk problematik) för att de ska få tillräckligt med energi. För detta krävs en dialog mellan vårdnadshavare och barnhälsovården/elevhälsoteamet samt kostverksamheten. En handlingsplan ska upprättas och uppföljning med vårdnadshavare och barnhälsovården/elevhälsans medicinska insatser i samråd med elevhälsoteamet och kostenheten bör ske en gång per termin. Rektor är ansvarig för att stöd och anpassningar genomförs så att undervisningen är tillgänglig för alla samt ansvarar för att dokumentera och följa upp.

Dagar då erbjudandet via den befintliga matsedeln inte är tillräckligt sker komplettering i form av en rullande, alternativ matsedel. Vid behov ska i sista hand en helt individanpassad måltid erbjudas.

För de kommuner som erbjuder vegankost/växtbaserad kost gäller följande

Vårdnadshavare gör en aktiv ansökan om vegankost genom kommunens specialkostblankett. Vårdnadshavare behöver sedan ta del av information om kommunens respektive vårdnadshavarens ansvar via ett möte. Informationen ges av kostchef och rektor på förskola samt kostchef och rektor eller skolsköterska på grundskola. Båda vårdnadshavares underskrift krävs för samtycke.

I enlighet med Branschriktlinjer för specialkost avråds vegankost för barn under tre år med anledning av att det saknas godkända kosttillskott till små barn.

Utvärdering av kosten sker minst en gång per år. Om köket noterar att kosten inte har ätits under fjorton dagar tas kontakt med vårdnadshavare. Vegankosten kan dras tillbaka om den bedöms utgöra en hälsorisk för barnet/eleven.

Stöd och uppföljning vid anpassade måltider

I förskola kan barnhälsoteamet vara ett stöd vid anpassade måltider. I grundskola sker uppföljning av elevhälsan och kostverksamheten.

SPECIALKOST AV MEDICINSKA SKÄL

Vid ansökan av *specialkost av medicinska skäl* (till exempel allergi, celiaki/annan födoämnesöverkänslighet) ska läkarintyg från behandlande läkare bifogas. Om diagnosen är födoämnesallergi med akut reaktion, funktionsnedsättande födoämnesallergi eller multiallergi ska en egenvårdsplan från behandlande läkare finnas.

Barn/elever med luftburen födoämnesallergi eller födoämnesallergi med akut allergisk reaktion ska bedömas av läkare för ställningstagande till eventuell utredning, behandling samt diagnos. Eventuella anpassningar i måltidsmiljön genomförs enligt bedömning ovan. Det är inte motiverat att helt sluta servera ägg eller fisk i förskolan/skolrestaurangen till dem som inte har allergi.

Det är tillåtet att använda livsmedel med "spår av..."-märkningar till barn/elever som inte anmält allergi för livsmedlet.

ANSÖKAN OM SPECIALKOST

Vårdnadshavare gör en ansökan om specialkost på den blankett och till den enhet som respektive kommun hänvisar till. Kommunen/respektive kostenhet tar emot ansökan och ser till att den kommer ansvarig personal till del som i sin tur ser till att specialkosten levereras. I de fall där det gäller elever i skola med specialkost av medicinska skäl ska också information ges till skolsköterska. På respektive ansökningsblankett framgår rutinen för den enskilda kommunen. En ny ansökan om specialkost skall fyllas i av vårdnadshavare och lämnas in i början av höstterminen varje läsår. Aktuellt intyg behöver bara lämnas vid förändrade behov och i samband med byte av förskola/skola. Intyg för celiaki och nötallergi gäller för hela skolgången.

När barnet inte längre har behov av specialkost eller om barnet flyttar ska detta meddelas till kostenhet/skolsköterska.

ÖVRIG INFORMATION

Kost enligt ovan förutsätter att barnet följer samma diet i hemmet och att vårdnadshavare godkänt kosten genom att skriva under blanketten "Ansökan om specialkost".

Specialkost serveras inte då barn av något skäl inte tycker om den mat som serveras. Barnet får då komplettera sin måltid med salladsbuffé, bröd och mjölk.

Om en elev under en tvåveckorsperiod inte gjort anspråk på sin specialkost meddelas medicinska elevhälsan som kontaktar vårdnadshavare för uppföljning av elevens behov och behov av fortsatt specialkost.

För stöd i övriga frågor gällande specialkost kan Kost & Närings nationella rekommendationer för specialkost och anpassade måltider i förskola och skola användas.